

รูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ
ด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

TEACHING MODEL FOR THAI ORNAMENT DRAWING BY USING BODY MINDFULNESS
MEDITATION PRACTICE FOR STUDENTS IN SECONDARY LEVEL

นายอนรรุท เปรมนิรันดร์ *

Anurut Premnirandon

ผศ.ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ **

Asst. Prof Apichart Pholprasert., Ph.D.

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการสอนวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อพัฒนาทักษะลายไทยของเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อพัฒนาทักษะลายไทย และนำผลการจัดกิจกรรมมาพัฒนารูปแบบการสอน การวิจัยนี้ศึกษากระบวนการจัดการสอนลายไทย โดยใช้สมาธิตามหลักกายานุปัสสนาจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ 2.1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัย อาจารย์ระดับมัธยม ศิลปินด้านศิลปะไทย และพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสอนลายไทยโดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาผ่านองค์ประกอบ 5 ประการคือ จุดประสงค์การสอน, การกำหนดเนื้อหาการสอน, กิจกรรมการสอน, สื่อการสอน, การวัดประเมินผลการสอน 2.2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 15 คน เพื่อศึกษา การใช้รูปแบบกิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อพัฒนาทักษะลายไทยผ่านการทดลองสอน แล้วนำมาปรับปรุงรูปแบบการสอนให้สมบูรณ์ขึ้น

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้นำผลสัมฤทธิ์และข้อสังเกตของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และนำเสนอเป็นรูปแบบการสอนวาดลายไทยที่ใช้ได้จริงตามองค์ประกอบการสอน 5 ประการดังนี้ 1) ด้านจุดประสงค์การสอน ตั้งจุดประสงค์ให้ผู้เรียนสามารถวาดลายไทยเบื้องต้นได้และเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปะไทยกับศิลปวิจารณ์ 2) ด้านการกำหนดเนื้อหาการสอน กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาด้านประวัติศาสตร์และทักษะปฏิบัติโดยนำสมาธิมาบูรณาการกับลายไทยด้วยการฝึกสติในการฝึกเขียนเส้น 3) ด้านกิจกรรมการสอน กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการฝึกวาดลายไทยจากง่ายไปหายากอย่างเป็นขั้นตอน โดยสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนด้วยสื่อที่หลากหลาย 4) ด้านสื่อการสอนวาดลายไทย เน้นให้ผู้เรียนดูสื่อภาพงานจิตรกรรมไทยและสื่อภาพเคลื่อนไหวที่หลากหลาย 5) ด้านการประเมินผลการสอน ประเมินทักษะปฏิบัติโดยดูจากผลคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนและประเมินจิตพิสัยโดยดูจากพฤติกรรมในชั้นเรียน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอนที่สมบูรณ์ไปทดลองสอนกับนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนมีทักษะการวาดลายไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2) ผู้เรียนโดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดต่อการเรียนลายไทยจากรูปแบบการสอนวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

The purposes of this research are: 1) to develop a teaching model for Thai ornament drawing by using body mindfulness meditation practice for students in secondary level, and 2) to study the teaching result of the model developed in this research in order to improve the teaching method based on the outcome of the study. This research studied the process of teaching Thai ornament drawing by using body mindfulness meditation from 2 sample groups. The first group consisted of 18 experts in the fields of Thai arts and meditation, who were university professors, middle school teachers, Thai arts artists and monks who teach meditation. The study focuses on the process of teaching Thai ornament drawing by using body mindfulness meditation practice in 5 components: 1) Purpose of teaching, 2) contents, 3) teaching activities, 4) instructional media, and 5) teaching measurement and assessment. The second group was composed of 15 middle school students for the purpose of studying the result of the teaching model by experimenting in the class in order to improve the teaching techniques.

The results of research are as follows: Analysis of the information from the interviews and observations of the sampled experts has presented the technique for Thai ornament drawing teaching. This model is practicable according to the 5 components: 1) For the purpose of teaching, the students must have preliminary skills in Thai ornament drawing and learn about the history of Thai arts and art criticism; 2) for the determination of contents the students must learn about both the history and the drawing skills, the concentration of which is integrated into Thai ornament drawing by practicing meditation while drawing; 3) for teaching activities, the students will participate in the learning activities from the easier to the more difficult ones, step by step. The learning motivation will be provided through various instructional media; 4) for the instruction media, the students will be focused at looking at various Thai ornament drawings and moving pictures; 5) for the teaching measurement and assessment, the drawing skill will be measured by the students' grades before and after the lessons and the effectiveness will be assessed by the behaviors of the students in the classroom. As a result, the researcher has applied the perfected techniques to an 8th grade classroom teaching. The research shows that.1) the students possessed higher skill of Thai ornament drawing than they did before taking classes at a significant statistical value of .05, and 2) the students, in general, were most satisfied with the teaching model for Thai ornament drawing by using body mindfulness meditation practice

คำสำคัญ: รูปแบบการสอน/ ลายไทย/ การฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา

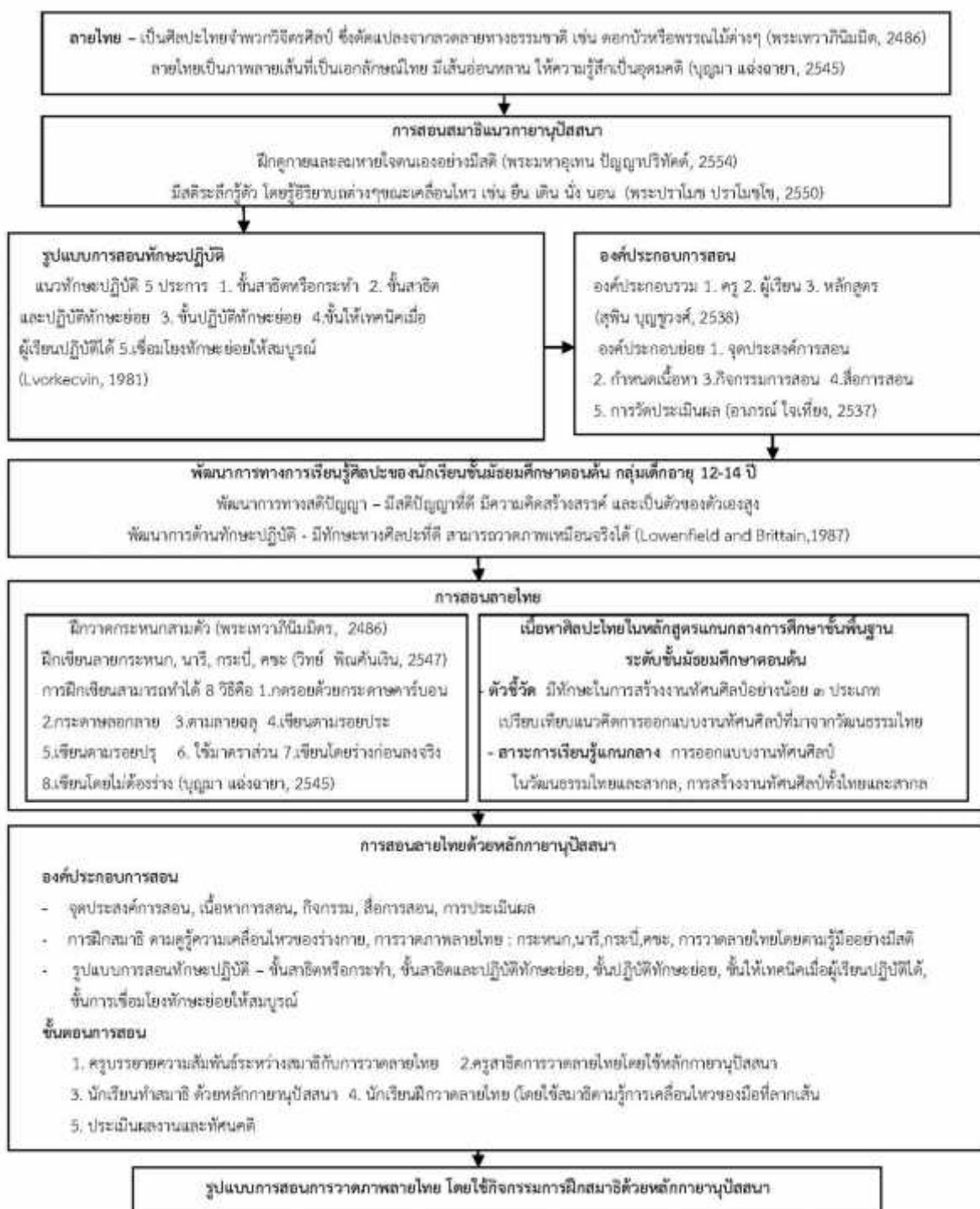
KEYWORDS: TEACHING TECHNIQUES/ THAI ORNAMENT/ BODY MINDFULNESS MEDITATION PRACTICE

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาด้านสมาธิในการเรียนเป็นปัญหาสำคัญในระบบการศึกษาไทย ในทางกลับกันการนำสมาธิมาใช้ในการสอนสามารถพัฒนาการทำงานของเด็กได้ การวิจัยในระดับประถมศึกษาพบว่าผลการนำสมาธิไปใช้ก่อนการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนมีสติ ลดความวิตกกังวลในตัวของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Napoli, Krech, & Holley, 2005) ซึ่งสัมพันธ์กับงานวิจัยของ Su-Lien (2010) ที่ได้ศึกษาการทำสมาธิก่อนการทำงานศิลปะ พบว่าศิลปะช่วยพัฒนาให้มีสติสัมปชัญญะและสามารถพัฒนาทักษะทางการวาดให้ดีขึ้นได้จากผลการวิจัยทำให้เห็น ว่าสมาธิเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทั้งจิตใจและทักษะ ผู้เรียนจะต้องนำหลักของสมาธิเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ทุกขั้นตอน (ชัยยศ ประไพพงษ์, 2553) โดยจิตรกรรมไทยเป็นหนึ่งในงานศิลปะที่ละเอียดอ่อนที่ต้องใช้สมาธิสูง ดังนั้นการฝึกสมาธิด้วยวิธีที่เหมาะสม จึงสามารถช่วยพัฒนาทักษะการวาดภาพลายไทยได้ ช่างเขียนสมัยโบราณจะทำงานอยู่ในวัด บางท่านก็เป็นพระภิกษุ เช่น ช่างวัดอินโข่ง ซึ่งมีอุปนิสัยชอบอยู่คนเดียวเพื่อสร้างสมาธิในการเขียนผนังพระอุโบสถ (อนันต์ ชูโชติ, 2529) โดยวิธีการทำสมาธินี้มีหลายรูปแบบ หนึ่งในสมาธิที่ทำให้ผู้ฝึกสามารถพิจารณาภายในและจิตได้ตลอดการทำงานคือการฝึกสมาธิด้วยวิธีกายานุปัสสนาหรือการพิจารณาตามความรู้สึก (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552) กายานุปัสสนาเป็นหลักที่ใช้การฝึกพิจารณาภายใน มีสติพิจารณาการทำงานในอริยาบถต่าง ๆ ทั้งตา มือ และประสาท สอดคล้องกับการวาดลายไทยที่ผู้เรียนต้องมีสติในการใช้พู่กันเขียนลายที่ละเอียดอ่อนในทุก ๆ ขั้นตอนของการลากเส้นอย่างมีสติ โดยการพิจารณาการทำงานในอริยาบถต่าง ๆ ทั้งตา มือ และประสาทต้องทำงานควบคู่กันไป จึงเหมาะกับการเขียนลายไทย โดยลายไทยเป็นงานที่ต้องใช้ทักษะสูง ดังนั้นผู้เรียนจึงควรอยู่ในช่วงอายุที่เหมาะสมต่อการเรียนและการปฏิบัติงาน จากทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก เด็กในวัย 11-13 ปี เป็นช่วงวัยที่เริ่มมีทักษะทางศิลปะที่ดี จะเริ่มสามารถฝึกวาดภาพให้เหมือนจริงได้ (Lowenfeld & Brittain, 1987) ซึ่งในวัยนี้อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ได้ระบุสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่เกี่ยวข้องกับศิลปะไทยไว้ว่ามีทักษะในการสร้างงานทัศนศิลป์ สามารถสร้างงานทัศนศิลป์ทั้งไทยและสากลได้ นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังมีความต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2551) Davies (1981) ได้อธิบายถึงรูปแบบของทักษะปฏิบัติว่าเป็นจุดมุ่งหมายคือการพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติให้แก่ผู้เรียนโดยมีกระบวนการสอนดังนี้ 1.) ขั้นสาธิตหรือ 2.) ขั้นสาธิตและปฏิบัติทักษะย่อย 3.) ขั้นการปฏิบัติทักษะย่อย 4.) ขั้นให้เทคนิคเมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้ 5.) ขั้นการเชื่อมโยงทักษะย่อยให้สมบูรณ์ จากการศึกษาวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสมาธิต่อการพัฒนาทักษะการวาดภาพงานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาพัฒนาทักษะลายไทยของเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยนี้ ประกอบด้วยแนวทฤษฎีสำคัญ 4 ส่วน ดังต่อไปนี้คือ 1.) ทฤษฎีการสอนวาดลายไทย 2.) ทฤษฎีการสอนสมาธิแนวกายานุปัสสนา 3.) ทฤษฎีการสอนทักษะปฏิบัติ 4.) ทฤษฎีองค์ประกอบการสอน โดยนำมาประกอบเป็นแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภูมิต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทยด้วยหลักกายานุปัสสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อพัฒนาทักษะลายไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษากระบวนการจัดการสอนลายไทย โดยใช้สมาธิตามหลักกายานุปัสสนาจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัย อาจารย์ระดับมัธยม ศิลปินด้านศิลปะไทย และพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสอนลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาผ่านองค์ประกอบ 5 ประการคือ 1) จุดประสงค์การสอน 2) การกำหนดเนื้อหาการสอน 3) กิจกรรมการสอน 4) สื่อการสอน 5) การวัดประเมินผลการสอน 2. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 15 คน เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการฝึกสมาธิตามแนวกายานุปัสสนาเพื่อพัฒนาทักษะลายไทย โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้นำผลสัมภาษณ์และสังเกตผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ เพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบการสอนวาดลายไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัย)
2. แบบสังเกตกิจกรรมการสอน (สำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัย)
3. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา)
4. แบบสังเกตกิจกรรมการสอน (สำหรับครูระดับชั้นมัธยมศึกษา)
5. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับศิลปินที่ทำงานศิลปะไทย)
6. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สำหรับพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน)
7. แบบสังเกตกิจกรรมการสอน (สำหรับพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน)
8. แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน
9. แบบสอบถามทัศนคติของผู้เรียน
10. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาการวาดลายไทย
11. แบบประเมินผลงานของผู้เรียน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำการศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ วารสาร งานวิจัย บทความและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ
2. นำเครื่องมือที่ได้จัดทำขึ้น ไปตรวจเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านคือ อาจารย์มหาวิทยาลัย 2 ท่านและพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน 1 ท่าน
3. นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบไปใช้สอบถามผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 กลุ่ม คือ อาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 5 คน, อาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน, ศิลปินที่ทำงานจิตรกรรมไทย จำนวน 5 คน, เป็นพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน จำนวน 3 องค์
4. นำข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญมาสร้างรูปแบบการสอน
5. นำไปตรวจสอบความตรงโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทยและกายานุปัสสนา
6. นำรูปแบบการสอนไปใช้ทดลองสอนโดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test), เก็บข้อมูลจากแบบสังเกตและแบบสอบถามทัศนคติผู้เรียน
7. วิเคราะห์ผลการสอน แล้วนำมาปรับปรุงรูปแบบการสอนก่อนสรุปผล
8. สรุปผลการพัฒนารูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตการสอนโดยนำข้อมูลเสียงและภาพที่ได้มาถอดเทปเพื่อนำมาวิเคราะห์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสสนา โดยนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล แล้ววิเคราะห์เป็นความเรียงโดยมีการวิเคราะห์ในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ มี 5 แบบ คือ

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนในระดับมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วจึงหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการสอน มีวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาการสอน วิธีการสอน สื่อการสอนและการวัดประเมินผล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วจึงหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการสอน มีวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาการสอน วิธีการสอน สื่อการสอนและการวัดประเมินผล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ศิลปินที่ทำงานจิตรกรรมไทย

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วจึงหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับวิธีการทำงาน การนำสมาธิมาใช้ในการทำงาน การถ่ายทอดความรู้ในการทำงาน ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์พระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วจึงหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการสอน มีวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาการสอน วิธีการสอน สื่อการสอนและการวัดประเมินผล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลทางศิลปศึกษา)

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วจึงหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการสอน มีวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาการสอน วิธีการสอน สื่อการสอนและการวัดประเมินผล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกต

ข้อมูลจากการสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นเครื่องมือสำหรับผู้วิจัยใช้บันทึกสิ่งที่ได้จากการสังเกตตามสภาพความเป็นจริงของการเรียนลายไทยในระดับมัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา ซึ่งเป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาอภิปรายผลในรูปความเรียง ได้แก่

2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสังเกต ประกอบด้วยข้อมูลชื่อผู้สังเกต วันและเวลาที่ทำ

การสังเกต สถานที่ทำการสังเกต ระดับชั้นที่ทำสังเกต และจำนวนผู้เรียน

2.2 เนื้อหาการสังเกต ประกอบด้วย

2.2.1 ความพร้อมของผู้ถ่ายทอด 2.2.2 กระบวนการถ่ายทอด

2.2.3 การบรรยายการถ่ายทอด 2.2.4 การแสดงออกของผู้เรียน

2.2.5 อื่น ๆ (เช่นการกระตุ้นเด็ก ให้รางวัล, ทักษะคติของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น)

3. การวิเคราะห์แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วจึงมาหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคิดเห็นเพิ่มจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการสอนในการวิจัย เพื่อการศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบการสอน โดยนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการสร้าง ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่อาจารย์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ระดับมัธยมศึกษา ศิลปินที่ทำงานด้านจิตรกรรมไทย และพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตการสอนมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการสอนวาดลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หลังจากนั้นจึงนำรูปแบบการสอนที่สมบูรณ์ไปทดลองใช้กับนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฝ่ายมัธยมและนำผลการทดลองมาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบการสอน สามารถสรุปการวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

1.1 ด้านการจัดจุดประสงค์การสอน

วิเคราะห์คำตอบจากแนวทางของผู้เชี่ยวชาญในการจัดจุดประสงค์การสอน สรุปได้ว่าควรตั้งจุดประสงค์หลักให้ผู้เรียนเขียนลายไทยพื้นฐานตามแบบแผนจิตรกรรมไทยประเพณีได้ เช่นวงกลม ประจายาม นอกจากนี้ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปะไทยในเบื้องต้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เห็นคุณค่าของงานศิลปะไทย นอกจากนี้ผู้สอนควรให้ผู้เรียนวิจารณ์งานศิลปะไทยได้ตามวัยและความรู้สึกรักของผู้เรียน ในเบื้องต้นอาจให้เด็กค้นคว้าภาพประทับใจมาพูดหน้าชั้น อิงกับหลักศิลปวิจารณ์

1.2 ด้านเนื้อหาการสอน

วิเคราะห์คำตอบจากแนวทางของผู้เชี่ยวชาญในประเด็นด้านเนื้อหาการสอน สรุปได้ว่าเอกสารการสอนควรมีเนื้อหาด้านทฤษฎี ประวัติศาสตร์ และพื้นฐานลายไทยเบื้องต้น ควรสอนลายง่ายๆ เช่น ลายกระจัง, ประจายาม, พุ่มข้าวบิณฑ์, กระหนก โดยฝึกสมาธิควบคู่กับการฝึกเขียนเส้น อาจใช้สื่อที่กระตุ้นให้เกิดสมาธิ เช่น ดุริตีโอ หรือบูรณาการการทำสมาธิและลายไทย นอกจากนี้ ควรสอนการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน เพื่อฝึกการแสดงออก แต่ต้องวิจารณ์โดยมีพื้นฐานของความรู้ในหลักศิลปวิจารณ์อย่างมีขอบเขต

1.3 ด้านกิจกรรมการสอน

วิเคราะห์คำตอบจากแนวทางของผู้เชี่ยวชาญในประเด็นด้านกิจกรรมการสอน สรุปได้ว่าควรให้ผู้เรียนศึกษาประวัติของแม่ลายต่างๆ หลังจากนั้นจึงฝึกทักษะการเขียนลายพื้นฐาน โดยฝึกคัดลอกและขึ้นโครงเป็นขั้นตอนอย่างช้าๆจนชำนาญ ควรกำหนดเป้าหมายการทำงานชัดเจน เช่นเวลา,ขนาด อาจสร้างแรงจูงใจโดยการดุริตีโอหรือให้ภาพศิลปะต่างๆ โดยในด้านสมาธิผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวว่าผู้เรียนจะเกิดสมาธิได้ต้องสอนให้สงบก่อน เพื่อฝึกสติก่อนการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ในวิซาลายไทย ควรจัดห้องเรียนให้มีสื่องานศิลปะลายไทยโดยรอบห้อง ซึ่งแสงภายในห้อง, อุณหภูมิ, ความสงบก็มีผลต่อสมาธิของผู้เรียน ในด้านการสอนควรเรียนเป็นกลุ่มจะดีกว่าเรียนคนเดียว เพราะในระดับมัธยมการฝึกรายบุคคลจะทำให้เด็กอึดอัดกว่าเรียนเป็นกลุ่มเพราะเด็กต้องการมีสังคมเพื่อนในการเรียน ซึ่งเมื่อผู้สอนเห็นผู้เรียนคนไหนมีแววกก็คอยจับแยกมาฝึกเดี่ยว

1.4 ด้านสื่อการสอน

วิเคราะห์คำตอบในประเด็นด้านสื่อการสอน สรุปได้ว่าสื่อการสอนควรเป็นสื่อเอกสาร แผ่นซีดี สื่อภาพ ที่มาจากพาวเวอร์พอยท์และสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ โดยมีภาพเคลื่อนไหวประกอบสื่อการสอนที่หลากหลาย เนื่องจากวัยนี้จะสนใจในภาพ อาจใช้งานจิตรกรรมไทยติดโดยรอบห้องเรียน ในส่วนของสื่อการสอนภายนอกชั้นเรียน อาทิเช่น โบราณสถานต่าง ๆ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า สื่อการสอนจากสถานที่จริงสามารถพัฒนาความสนใจของเด็กแต่ไม่ทำให้เกิดสมาธิ เพราะเด็กมัธยมยังไม่มีสมาธิในการรับชม เป็นเพียงสิ่งที่สร้างแรงบันดาลใจ และเสริมแรงให้เด็กเท่านั้น ดังนั้นผู้สอนควรให้เด็กศึกษาเนื้อหาในชั้นเรียนจนเข้าใจก่อน

1.5 ด้านการประเมินผลการสอน

วิเคราะห์คำตอบในประเด็นด้านสื่อการสอน สรุปได้ว่าการประเมินผลควรมี 3 ด้าน คือด้านพุทธิพิสัย, จิตพิสัย และทักษะพิสัย แต่ต้องเน้นด้านทักษะพิสัยเป็นเกณฑ์สำคัญ โดยในส่วนของจิตพิสัยนั้น ประเมินผลจากการเข้าชั้นเรียน, การส่งงาน, การแต่งกาย, การพูดจา, การทำงานและผลงาน นอกจากนี้ยังต้องใช้การประเมินผลเป็นรายบุคคล เพื่อให้เห็นผลสัมฤทธิ์อย่างชัดเจน ในส่วนการประเมินการเรียนนั้นต้องมี pre-test และ post-test แต่จะให้คะแนนในส่วนหลัง นอกจากนี้ผู้สอนต้องสังเกตความก้าวหน้าของพัฒนาการในแต่ละขั้นตอนและประเมินผลทั้งหมด แยกเป็นผลงาน, รายงาน, จิตพิสัย ในส่วนของทฤษฎีนั้นผู้สอนต้องให้ความสำคัญด้วย เพราะทุกการปฏิบัติจะมีทฤษฎีเป็นส่วนประกอบ แต่จะให้คะแนนได้ไม่มาก

2. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสังเกตเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสังเกตในการวิจัย เพื่อการศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการสอน โดยนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการสร้างรูปแบบการสอนวาดลายไทย ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการสอน โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย, อาจารย์ระดับมัธยมศึกษา และพระภิกษุผู้สอนกรรมฐาน เมื่อเก็บข้อมูลสมบูรณ์จึงได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์แล้วสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านความพร้อมของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด

ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ - ผู้เชี่ยวชาญมีการเตรียมแผนการสอนเป็นอย่างดี โดยในระดับ มหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้สอนมีรายละเอียดของรายวิชา(Course Specification) ด้านศิลปะไทย เพื่อใช้ในการสอนสอดคล้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในหลักสูตร ซึ่งแตกต่างจากอาจารย์ระดับมัธยมศึกษาที่มีแผนการสอนวิชาศิลปะตามหลักสูตรแกนกลาง โดยลายไทยเป็นเพียงส่วนหนึ่งในวิชาบังคับเท่านั้น

ด้านบุคลิกภาพ - ผู้เชี่ยวชาญมีวิธีการแสดงออกทางบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไป โดยในกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีบุคลิกลักษณะในการสอนที่เป็นกันเอง, สนุกสนานอารมณ์ดีเพื่อให้นักเรียนเกิดความเป็นกันเอง มีการแนะนำเด็กเป็นรายบุคคลเพื่อที่จะสามารถเข้าถึงตัวของเด็กได้ ในส่วนของพระภิกษุจะมีบุคลิกที่ตั้งมั่น, มั่นคงและสงบนิ่งในระหว่างการสอน

ด้านสื่อการสอนและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน - ผู้เชี่ยวชาญมีสื่อการสอนหลายรูปแบบ อาทิเช่น Power Point ซึ่งเป็นสื่อที่สะดวกต่อการใช้งาน, สื่อภาพถ่าย, แบบฝึกการวาดลายไทย

ทั้งใบงานและใบความรู้ นอกจากนี้ ในส่วนของอุปกรณ์การเรียนพบว่าอาจารย์ทั้ง 3 กลุ่ม มีการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนให้ผู้เรียนหลายชนิด โดยอาจารย์มหาวิทยาลัยและอาจารย์ระดับมัธยม ที่เน้นการเตรียม อุปกรณ์จำเป็นที่ใช้ในการสอนศิลปะไทย อาทิเช่น ไม้กระดาน, ชอล์ก, สีฝุ่น, กระดาษ, ดินสอ, สี เป็นต้น

ด้านผู้รับการถ่ายทอด - ผู้เรียนวิชาศิลปะทั้งในระดับมัธยมและมหาวิทยาลัย มีการเตรียม อุปกรณ์ทางศิลปะมาใช้ในการเรียน อาทิเช่น กระดานสีฝุ่น, จานสี, ดินสอ, สมุด เป็นต้น ในส่วนของพระภิกษุ ผู้เรียนมีการเตรียมกระดาษเพื่อใช้ในการจดบันทึกระหว่างการเรียน ส่วนในด้านความสนใจในชั้นเรียน ผู้เรียน ในทุกกลุ่มตัวอย่างที่สังเกตมีความสนใจในการเรียนที่ดีโดยเฉพาะในกลุ่มของพระภิกษุที่มีการสอนสมาธิ

ด้านสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน - สภาพทั่วไปในห้องลายไทย มีขนาดความกว้าง พอที่จะให้ผู้เรียนประมาณ 30-40 คน สามารถนั่งเรียนได้และมีพื้นที่ในการตั้งเฟรมทำงาน โดยสภาพพื้นผนัง ทั่วไปในห้องลายไทยมีสีขาวและสว่าง มีงานจิตรกรรมไทยติดอยู่โดยรอบ และยังมีการจัดแสดงงานในชั้นเรียน

2.2 ด้านกระบวนการถ่ายทอด

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน - ผู้เชี่ยวชาญมีการเกริ่นนำถึงคุณค่าและเนื้อหาที่จะเรียนก่อน โดย ผู้สอนจะนำลายต่างๆมาให้ผู้เรียนรับชม ถามถึงความเกี่ยวข้องกับลายไทยและเริ่มบรรยายให้ผู้เรียนเห็น ภาพรวมที่จะเรียนก่อน ต่อจากนั้นจึง ทบทวนงานในครั้งที่แล้ว

ขั้นการปฏิบัติกิจกรรม - ในด้านเทคนิควิธีการสอน ผู้เชี่ยวชาญมีเทคนิคการสอนที่เริ่มต้น จากการอธิบายเนื้อหาบทวิทยุก่อนการปฏิบัติ โดยอธิบายประวัติของลายในช่วงต้นของการเรียน มีการทบทวน ความรู้ อธิบายวิธีการลงสีและให้นักเรียนดูตัวอย่างงาน หลังจากนั้นจึงให้ผู้เรียนฝึกแบ่งแม่ลายโดยอธิบายอย่าง เป็นขั้นตอน มีการเปรียบเทียบลายระหว่างการบรรยาย ในส่วนของการจัดกิจกรรม ผู้เชี่ยวชาญเน้นให้ผู้เรียน ฝึกเขียนงานลอกลาย โดยในระดับมัธยมศึกษาจะมีสื่อและรูปแบบการสอนที่หลากหลาย, ฝึกทำกิจกรรม ร่วมกันและมีการอภิปรายในชั้นเรียน ในส่วนระดับมหาวิทยาลัยเน้นการฝึกทักษะโดยให้ลงสีฝุ่น และประยุกต์ งานให้หลากหลาย

อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน - ผู้เชี่ยวชาญนิยมใช้สื่อการสอน Power Point เนื่องจากมีความสะดวกต่อการใช้งาน ผู้สอนเน้นให้ผู้เรียนดูภาพจิตรกรรมไทยที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความ สนใจในการสร้างงานจิตรกรรม โดยศึกษาผ่านใบความรู้, แผ่นสไลด์, พิวเจอร์บอร์ดและวีดีโอ เป็นต้น

ขั้นสรุปผลการสอน - ผู้เชี่ยวชาญมีวิธีการสรุปผลโดยประมวลความรู้ที่ได้เรียนมาตลอด คาบผ่านการบรรยายท้ายคาบ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ทำงานมีคุณภาพ ได้มีโอกาสนำเสนองานของตนเอง

2.3 ด้านการบรรยายการถ่ายทอด (บรรยากาศของความเข้าใจระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน)

ผู้เชี่ยวชาญจะสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายก่อนการสอน โดยบรรยายให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา อย่างเป็นลำดับ ให้ผู้เรียนได้มีอิสระในระหว่างการทำงาน โดยแก้ไขงานไปเรื่อยๆตามคำแนะนำของอาจารย์ ผู้สอน และผู้สอนให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความสบายใจและ อยากเข้าเรียนมากยิ่งขึ้น

2.4 อื่นๆ (เช่นการกระตุ้นเด็ก ให้รางวัล, ทศนคติของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น)

ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนลายไทยพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีวิธีการกระตุ้นผู้เรียนที่สอดคล้องกัน อาทิเช่น การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความหวงแหนในภูมิปัญญาของไทยด้วยการเล่าประวัติศาสตร์และให้รับชมภาพงานต่างๆ มีการให้คะแนนพิเศษกับนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในชั้นเรียน

จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างแผนการสอนจากรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุสสนาสติปฏฐานและจัดทำสื่อแล้วนำไปทดลองสอน

3. ผลการจัดการเรียนรู้จากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ จากรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุสสนาสติปฏฐานไปใช้ โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

3.1 ผลจากคำสัมภาษณ์เลขคณิตคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ (เส้นตรง, เส้นโค้ง, เส้นหยักแบบต่าง ๆ) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียนจากกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 15 คน คะแนนรวมเท่ากับ 20 คะแนน พบว่า

3.1.1 คำสัมภาษณ์เลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 โดยมีคำสัมภาษณ์เลขคณิตจากคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน จึงสรุปได้ว่ารูปแบบการสอนสามารถพัฒนาทักษะในการวาดเส้น สำหรับเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้สูงขึ้นได้

3.1.2 เมื่อพิจารณาแยกประเด็นตามเกณฑ์การให้คะแนนด้านทักษะ 4 ด้าน คือ 1) ทักษะด้านความสมบูรณ์ของงาน 2.)ทักษะด้านความถูกต้องสวยงามของงาน 3.)ทักษะด้านการเก็บรายละเอียด และ 4.)ทักษะด้านความสะอาด โดยแต่ละด้านมีคะแนนเต็ม 5 คะแนน รวมเป็น 20 คะแนน โดยนำคำสัมภาษณ์เลขคณิตจากคะแนนผลงานการวาดเส้นแบบต่างๆ ก่อนเรียนและหลังเรียนมาเปรียบเทียบกัน ในรายทักษะ พบว่าหลังเรียนมีคะแนนด้านทักษะที่ดีขึ้นทุกด้าน โดยเฉพาะทักษะด้านความถูกต้องสวยงาม ที่มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากที่สุดจากเดิม $\bar{x}_1 = 1.6$ (ร้อยละ 32) เป็น $\bar{x}_2 = 3.8$ (ร้อยละ 76)

3.2 ผลจากคำสัมภาษณ์เลขคณิตคะแนนผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน จากกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 15 คน คะแนนรวมเท่ากับ 20 คะแนน พบว่า

3.2.1 เมื่อทดสอบความแตกต่างของคำสัมภาษณ์เลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยสถิติทดสอบที (t-test) พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 โดยมีคำสัมภาษณ์เลขคณิตจากคะแนนการประเมินผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน จึงสรุปได้ว่ารูปแบบการสอนสามารถพัฒนาทักษะการวาดลายไทย(ลายกระหนก, ลายกระจัง) สำหรับเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้สูงขึ้น

3.2.2 เมื่อพิจารณาแยกประเด็นตามเกณฑ์การให้คะแนนด้านทักษะ 4 ด้าน คือ 1) ทักษะด้านความสมบูรณ์ของงาน 2) ทักษะด้านความถูกต้องสวยงามของงาน 3.)ทักษะด้านการเก็บรายละเอียด และ 4.)ทักษะด้านความสะอาด โดยแต่ละด้านมีคะแนนเต็ม 5 คะแนน รวมเป็น 20 คะแนน โดยนำคำสัมภาษณ์เลข

คณิตจากคะแนนผลงานการวาดลายไทย (ลายกระหนก, ลายกระจัง) ก่อนเรียนและหลัง เรียนมาเปรียบเทียบกัน ในรายทักษะ พบว่าหลังเรียนมีคะแนนด้านทักษะที่ดีขึ้นทุกด้าน โดยเฉพาะทักษะด้านความถูกต้องสวยงามที่มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากที่สุดจากเดิม $\bar{x}=1.1$ (ร้อยละ 22) เป็น $\bar{x}=3.5$ (ร้อยละ 70)

3.3 ผลการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐานหลังการเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หลังการเรียน จากกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 15 คน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความเห็นของนักเรียนแบบปลายเปิด (Open ended) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 ข้อดังนี้

ความพึงพอใจ ผู้เรียนส่วนมากมีความพึงพอใจในการเรียนลายไทย และเห็นว่ามีสมาธิมากขึ้น

ข้อดีข้อเสียของกิจกรรม ผู้เรียนบางส่วนมีความคิดเห็นว่ายากและใช้เวลามากในการทำงาน

กิจกรรมที่พึงพอใจ ผู้เรียนส่วนมากมีความพึงพอใจในการเรียนตบฝุ่นวาดลายทอง โดยให้ความคิดเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่พัฒนาสมาธิในการวาดเส้นช่วยฝึกมือมีความแปลกใหม่และสนุก

ชุดกิจกรรมวาดลายไทยกับการพัฒนาทักษะ ผู้เรียนส่วนมากมีความคิดเห็นว่าคุณค่าชุดกิจกรรมการสอนวาดภาพลายไทย สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการวาดและเกิดสมาธิไปพร้อมกับการเขียน

การสอนวาดลายไทยทั่วไปโดยไม่มีการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา ผู้เรียนมีความคิดเห็นว่าการฝึกวาดลายไทยโดยขาดสมาธินั้นทำได้ยาก เนื่องจากเด็กจะสมาธิสั้นและไม่สามารถจดจ่อกับงานได้นาน

ความเห็นของผู้เรียนต่อกิจกรรมวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา ผู้เรียนมีความคิดเห็นว่าการฝึกสมาธิตามหลักกายานุปัสสนา ทำให้ผู้เรียนนั่งจดจ่ออยู่กับเส้นและเข้าใจลายไทยมากขึ้น

การพัฒนาแบบการสอนเพิ่มเติมและกิจกรรมที่ควรได้รับการปรับปรุง ผู้เรียนมีความเห็นว่าควรปรับปรุงกิจกรรมการวาดลายกระหนก เนื่องจากละเอียดและใช้เวลานานเกินไป ควรหาลายที่ง่ายกว่านี้

ส่วนที่ 2 : มาตรฐานระดับความพึงพอใจ (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) มีรายละเอียดดังนี้

เมื่อพิจารณาคำสัมภาษณ์เลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในส่วนที่ 1 เป็นมาตราส่วนการประมาณค่า (Rating scale) จำนวน 10 ข้อ แต่ละข้อมีคะแนนเต็ม 5 คะแนน พบว่า เด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีมากต่อผู้สอนและตนเองหลังการเรียน ($\bar{x}=45.42$) ด้านความพึงพอใจต่อตนเองที่มีต่อการเรียนวาดลายไทย ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนวาดลายไทย ($\bar{x}= 4.33$) เด็กรู้สึกมีความสุข มีสมาธิมากยิ่งขึ้น ($\bar{x}= 4.26$) นอกจากนี้ผู้เรียนทำงานอย่างมีความสุขตามที่ปรากฏในข้อ 7 ($\bar{x}= 4.73$) และคิดว่าตนเองมีความรอบคอบในการทำงาน ในข้อที่ 8 ($\bar{x}= 4.26$)

ด้านข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้เรียนรู้สึกชอบและสนุกกับกิจกรรมการสอน เนื่องจากเป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และช่วยพัฒนาสมาธิในการทำงานของตนให้ดียิ่งขึ้น

สรุปการปรับปรุงรูปแบบการสอนหลังจากการนำไปใช้ทดลองสอนมีประเด็นที่ควรปรับปรุงดังต่อไปนี้

1. บางกิจกรรมนั้น ผู้วิจัยอาจต้องใช้เวลาผู้เรียนในการทำกิจกรรมหลายครั้ง เช่น การวาดลายกระหนกสามตัว เนื่องจากเป็นลายที่มีความละเอียดอ่อน ดังนั้น จึงอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อใจในการทำงาน
2. ผู้สอนควรเพิ่มเวลาในการเรียนการสอน เนื่องจากลายไทยนั้นมีหลายรูปแบบและเป็นงานละเอียด
3. ในด้านการวัดผล ผู้สอนได้เน้นไปที่ทักษะการทำงานในชั้นเรียน แต่ยังขาดคะแนนด้านระเบียบวินัยในการทำงาน ดังนั้นผู้สอนควรกำหนดคะแนนในด้านความตรงต่อเวลาในการเข้าชั้นเรียนและการทำงานด้วย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีประเด็นในการอภิปราย 2 ประเด็น ดังนี้

1. รูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

รูปแบบการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีสมาธิกับลายไทยที่วาดผ่านองค์ประกอบการสอน 5 ประการ โดย 1) ในด้านวัตถุประสงค์ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าการให้ผู้เรียนได้วาดรูปลายง่าย ๆ เช่น วงกลม ประจายาม จะทำให้เด็กเกิดสมาธิจากการใช้พู่กันวาดเส้น ประเด็นนี้จะสอดคล้องกับ วิทย์ พิณคันเงิน (2547) ที่ได้กล่าวว่าการฝึกเขียนลายไทย ผู้เรียนควรเริ่มฝึกจากลายง่าย ๆ ก่อน นอกจากนี้การให้ผู้เรียนเข้าใจประวัติศาสตร์ศิลปะไทยก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากประวัติศาสตร์เป็นรากฐานของศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับ นิพนธ์ ทวีกาญจน์ (2529) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์ศิลป์ จะเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์เข้าใจเนื้อหางานศิลปกรรมได้ดียิ่งขึ้น 2) ด้านเนื้อหาการสอนพบว่าควรมีเนื้อหาด้านทฤษฎี ประวัติศาสตร์ และพื้นฐานลายไทยเบื้องต้น โดยเริ่มจากลายที่ง่ายที่สุด เช่น ลายกระจิง, ประจายาม, กระหนก โดยสมาธิจึงเกิดระหว่างกรเขียนเส้น ซึ่งสอดคล้องกับ ขนิสา อรรถจินดา (2549) นักวิชาการทางศิลปะ ได้กล่าวไว้ว่า การวาดภาพพระบายสีเป็นการฝึกปฏิบัติสมาธิในรูปแบบหนึ่ง นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ผู้สอนควรใช้เวลาที่เหลือในช่วงสุดท้ายของการสอนสำหรับการวิจารณ์งานศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับวิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (2536) ได้กล่าวว่า การวิจารณ์งานศิลปะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสังเกตงานศิลปะ สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกต่องานศิลปะนั้น แต่ในประเด็นด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียนนั้น ผู้สอนต้องกำหนดการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างมีขอบเขต ยกตัวอย่างเช่นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกำหนดกิจกรรมการสอน ในเบื้องต้นยังไม่ควรทำ ควรปูพื้นฐานเบื้องต้นโดยให้ศึกษาตามแบบแผนก่อน 3) ในด้านกิจกรรมการสอน ควรเริ่มต้นจากการฝึกลอกลายพื้นฐาน โดยขึ้นโครงอย่างเป็นขั้นตอน เนื่องจากลายไทยเป็นลายที่ละเอียดตามระดับความยากง่าย ดังนั้นกิจกรรมจึงควรมีขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ดี มีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ มีการใช้สื่อในหลายรูปแบบทั้งสื่อ Multimedia สื่อสิ่งประดิษฐ์ สื่อภาพลายไทยต่าง ๆ ขั้นกิจกรรม การสอนวาดลาย มีกิจกรรมการสอนที่หลากหลาย, ขั้นตอนงาน นักเรียนเรียนรู้เทคนิคต่าง ๆ ในการวาดลายไทย หลังจากนั้นจึงฝึกวาดตามครูผู้สอน, ขั้นสรุป เป็นขั้นสุดท้ายในการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนมี

ส่วนร่วมในการวิจารณ์งานศิลปะภายในชั้นเรียน ร่วมคัดเลือกผลงานที่สนใจ เปิดโอกาสให้ ถาม-ตอบกับ ครูผู้สอน โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม นอกจากนี้ผู้สอนควรกำหนดเป้าหมายการทำงานให้ชัดเจน เช่น เวลา,ขนาด เป็นต้น ในด้านวิธีการจัดการห้องเรียน ผู้สอนควรจัดห้องให้มีแสงพอเหมาะ, อุณหภูมิ, บรรยากาศที่สงบเงียบก็มีผลต่อสมาธิของผู้เรียน และสิ่งที่สำคัญคือควรมีสื่องานศิลปะไทยรอบ ๆ ห้อง ช่วยสร้างบรรยากาศภายในชั้นเรียนให้น่าเรียนยิ่งขึ้น 4) ในด้านสื่อการสอน ควรมีภาพเคลื่อนไหวและสื่อ มัลติมีเดียประกอบการสอน อาจสร้างแรงจูงใจโดยให้ดูวิดีโอหรือรูปภาพในพาวเวอร์พอยท์ หลังจากนั้นจึงวาด ตามซ้ำ ๆ จนชำนาญ สอดคล้องกับ (พัชริน สงวนผลไพโรจน์, 2538) ได้กล่าวไว้ว่า ครูศิลปศึกษาในยุค ปัจจุบันจะเน้นเนื้อหาพื้นฐานการเขียนลายไทยและสื่อการสอนที่พัฒนาขึ้นใหม่ เช่นโปรแกรมพาวเวอร์พอยท์ แบบฝึกทักษะศิลปะไทย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนศิลปะได้ความสำคัญกับสื่อที่หลากหลายและทันสมัย เพราะสามารถดึงดูดผู้เรียนให้เกิดสมาธิในการทำงานได้ นอกจากนี้ผู้สอนควรติดภาพลายไทยบริเวณโดยรอบ ห้องเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ สอดคล้องกับ เมธี ปิรันธนานนท์ (2528) ที่ได้กล่าวว่า ห้องเรียนศิลปะควรมีพื้นที่แสดงผลงานของนักเรียน เพื่อสร้างความน่าสนใจในการเรียนและทำงาน 5) ในด้าน การประเมินผลการสอน ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการประเมินผลในด้านทักษะปฏิบัติเป็นสำคัญ เนื่องจาก ลายไทยเป็นเนื้อหาที่เน้นให้ผู้เรียนฝึกวาดจนเกิดความชำนาญ สอดคล้องกับทิศนา แคมมณี (2554) ที่ได้ อธิบายถึงรูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัยไว้ว่า เป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาทักษะในด้านการ ปฏิบัติ โดยผลที่ได้จากการเรียนการสอนคือผลงานศิลปะจากการพัฒนาฝีมือของผู้เรียน สอดคล้องกับการ เรียนลายไทย ที่เน้นให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นผลงานจากการสอน นอกจากนี้ในส่วนของการประเมินผลด้านจิต พิสัย ทศนคติและความพึงพอใจของผู้เรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้เชี่ยวชาญให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า จิตพิสัยสามารถ เป็นคะแนนในส่วนหนึ่งได้ แต่ต้องกำหนดค่าคะแนนที่เหมาะสม ในส่วนของทฤษฎีนั้นผู้เชี่ยวชาญมีความ คิดเห็นว่าต้องให้ความสำคัญด้วย เพราะทุกการปฏิบัติจะมีทฤษฎีประกอบ แต่จะให้คะแนนได้ไม่มาก เพื่อให้ ผู้เรียนมีความเข้าใจในประวัติลายไทย

2. ผลการจัดกิจกรรมการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำเสนอรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิ ด้วยหลักกายานุปัสสนา โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทยที่สร้างขึ้นจากความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผลจากการวิจัย พบว่าหลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนด้วยรูปแบบการสอนวาดภาพลายไทย ทำให้ความสามารถในการวาดลายไทย ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงขึ้นกว่าก่อนเรียน จากผลการวิจัยที่ปรากฏนี้ สามารถนำมา อภิปรายถึงพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กที่ดีขึ้นได้ดังนี้

ผลการพัฒนาทักษะปฏิบัติลายไทย

ผลการวิจัยพบว่า ค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดลายไทย (ลาย กระหนก, ลายกระจิง) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนนั้นสูงกว่าก่อนเรียนเป็นอย่างมาก โดยสามารถ อภิปรายได้ดังนี้

ด้านพัฒนาการของเด็กในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นวัยที่เหมาะสมกับการเรียนลายไทย เนื่องจากมีพัฒนาการทางศิลปะที่รวดเร็วและสามารถเขียนเส้นได้อย่างงดงาม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาด้านพัฒนาการของ Lowenfeld (1987) ที่พบว่า กลุ่มเด็กอายุ 12-14 ปีนี้อยู่ในขั้นมีเหตุผล (Pseudo-naturalistic stage) ซึ่งเป็นระยะเริ่มต้นของการเข้าสู่ชีวิตวัยรุ่น เด็กเริ่มมีทักษะทางศิลปะที่ดี เช่น สามารถเขียนรอยยับของเสื้อ วาดภาพคนได้ดี มีความเข้าใจในแสงและเงา ดังนั้นการพัฒนาทักษะลายไทยจึงเหมาะสมกับเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้การเรียนลายไทยยังช่วยพัฒนาทักษะด้านสมาธิของผู้เรียน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาผลจากการสังเกตการสอน และการตอบแบบสอบถามของผู้เรียนพบว่า การฝึกรูปแบบนี้สามารถพัฒนาให้เกิดสมาธิในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ สมทรง ปุณณฤทธิ (2521) ที่ได้อธิบายถึงคุณประโยชน์ของสมาธิที่มีต่อการเรียนรู้ไว้คือ สมาธิทำให้ผู้ฝึกเกิดประสิทธิภาพในการเรียน ไม่ฟุ้งซ่าน

ในส่วนผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการทางอารมณ์ของผู้เรียนโดยการสังเกตการสอน พบว่า ผู้เรียนมีความแจ่มใสเบิกบานขณะทำกิจกรรม โดยทุ่มเทให้กับงานเพิ่มขึ้นอย่างเป็นลำดับ มีความพึงพอใจกับผลงานของตนเอง จึงสามารถสรุปได้ว่าผู้เรียนมีความพอใจในงานของตนเองดี สามารถพัฒนาทักษะปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ บุญไท เจริญผล (2549) ที่กล่าวว่า ศิลปะนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับเด็กมาก เพราะช่วยพัฒนาให้เด็กเกิดความพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใสและมั่นใจในการแสดงออก

ด้านประสิทธิภาพของวิธีการสอนวาดลายไทย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินผลงานการวาดลายไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน จากกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 15 คน พบว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตจากคะแนนประเมินผลงานการวาดลายไทยของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าค่ามัชฌิมเลขคณิตก่อนเรียนอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นผลมาจากกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 4 กิจกรรม คือ

- 1) ขั้นนำ ทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมสังเกตและเกิดสมาธิ จากการชมวิดีโอที่มีเนื้อหาด้านลายไทย
- 2) ขั้นกิจกรรมการสอนวาดลายไทย การใช้วิธีการฝึกวาดเส้นประ โดยรวบรวมสมาธิของผู้เรียนให้จดจ่ออยู่กับงาน สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. (2551ก) ที่กล่าวไว้ว่า สมาธิแปลว่าความตั้งมั่นของจิต ดังนั้นการที่ผู้เรียนได้กำหนดสมาธิไว้ในกรวาดจึงนับว่าเป็นการฝึกสมาธิในรูปแบบหนึ่ง
- 3) ขั้นดำเนินงาน ให้นักเรียนเรียนรู้เทคนิคต่างๆในการวาดลายไทย โดยเนื้อหาในแต่ละส่วนมีการเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายากอย่างเป็นขั้นตอน สอดคล้องกับรูปแบบการสอนของ Devies (1981) ที่อธิบายถึงรูปแบบของทักษะปฏิบัติว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติให้แก่ผู้เรียนโดยมีรูปแบบกิจกรรมที่ง่ายไปหายาก ดังนี้

- 3.1) ขั้นสาธิตหรือ
- 3.2) ขั้นสาธิตและปฏิบัติทักษะย่อย
- 3.3) ขั้นการปฏิบัติทักษะย่อย
- 3.4) ขั้นให้เทคนิค เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้
- 3.5) ขั้นการเชื่อมโยงทักษะย่อยให้สมบูรณ์

ฝึกการเขียนเส้นแบบต่างๆ จากนั้นจึงเริ่มการวาดลายไทยพื้นฐานคือ ลายหางไหล โดยวาดลายจากรอยประที่เตรียมไว้ และเพิ่มระดับความยากขึ้นเป็นลายกระหนก ส่วนกิจกรรมสุดท้ายคือการเขียนลายทองบนแผ่นอะคริลิก จากกิจกรรมพัฒนาทักษะปฏิบัติสามารถสรุปได้ว่ากิจกรรมการสอนลายไทยเป็นการฝึกให้ผู้เรียนเกิดสมาธิในการทำงาน โดยการฝึกขั้นโครงลายอย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดสมาธิในการทำงาน โดยสมาธินั้นมีความสัมพันธ์กับศิลปะโดยตรง Florence (2006) ศิลปินที่ได้ศึกษาการทำสมาธิและเขียนบทความอธิบายความสัมพันธ์ ระหว่างศิลปะและสมาธิที่ค้นพบระหว่างการสร้างงานศิลปะ ซึ่งสมาธินั้นเกิดขึ้นผ่านทางการวาด เขียน สมาธิและศิลปะนั้นคือสิ่งเดียวกัน จากผลการวิจัย

ของผู้ศึกษาสมาธิจะเห็นได้ว่า การทำสมาธิก่อนการสร้างงานศิลปะนั้น ช่วยพัฒนาทักษะทางกายและใจให้ดีขึ้น

4.) **ขั้นสรุป** เป็นขั้นสุดท้ายในการสอน โดยให้นักเรียนร่วมกันวิจารณ์งานศิลปะในชั้นเรียน ร่วมคัดเลือกผลงานที่สนใจ เปิดโอกาสถาม-ตอบกับครูผู้สอน สอดคล้องกับกับ วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2536) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อวิจารณ์งานศิลปะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ เปรียบเทียบงานศิลปะ และแสดงออกถึงความคิดต่องานนั้น

ทัศนคติในการเรียนลายไทยของนักเรียน ผลจากการวิจัยพบว่าค่ามัธยเลขคณิตจากมาตรวัดระดับความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนวาดลายไทยนั้นมีคะแนนอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมการวาดลายไทยโดยใช้สมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนา สามารถอธิบายได้ดังนี้

ทัศนคติต่อการเรียนลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา จากการตอบคำถามในแบบสอบถาม ความพึงพอใจแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวาดลายไทยและการทำงานในชั้นเรียน เพราะเห็นพัฒนาการของผลงานของตนเอง โดยเป็นผลจากการฝึกวาดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ (เกษร ธิตะจारी, 2543) ที่ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะนั้นผู้เรียนต้องปฏิบัติ ทบทวน หลังจากเรียนทฤษฎีและปฏิบัติ จนเกิดความชำนาญในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านฝีมือและความคิด นอกจากนี้การมีสมาธิในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ยังช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในการทำงานอย่างรวดเร็วและผู้เรียนมีความเชื่อว่า หากไม่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบกายานุปัสสนา ตนเองจะไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมให้สงบในระหว่างการทำงานได้ ซึ่งพระญาณโพนิกเถระ (2553) ได้อธิบายถึง ประโยชน์ของกายานุปัสสนาไว้ว่ามีประโยชน์ต่อการทำงาน เพราะต้องมีสติทั้งการพูดและการตัดสินใจ ทำให้ผู้เรียนตั้งสติพิจารณาการทำงานในอิริยาบถต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับการวาดลายไทยที่ผู้เรียนต้องมีสติในการใช้พู่กันเขียนลายที่ละเอียดอ่อนในทุกๆ ขั้นตอน การทำสมาธิในลักษณะนี้จึงสามารถนำไปเพิ่มทักษะในการเขียนลายไทยได้

รูปแบบกิจกรรมมีความสุขทำท่าย จากการตอบคำถามในแบบสอบถามความพึงพอใจ แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมต่างๆของการเรียน โดยผู้เรียนมีความพึงพอใจ รู้สึกสนุกและทำท่ายในการวาดลายและจากการเรียนด้วยสื่อการสอนที่หลากหลาย

จากผลการจัดกิจกรรมการวาดลายไทยทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าผู้เรียนสามารถพัฒนาผลการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยของผู้เรียนให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดการสอนตลอดทั้ง 4 ครั้ง โดยปรากฏ ผลสัมฤทธิ์อย่างชัดเจนทั้งในผลงานระหว่างการเรียนรู้และผลการทดสอบหลังเรียน ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านทักษะปฏิบัติและสมาธิ โดยอยู่บนพื้นฐานของความสุขและความสงบในการทำงาน ผลการวิจัยมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อพัฒนาการของผู้เรียนที่ดีขึ้นตามลำดับ ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำงานได้สมบูรณ์และมีคุณภาพ ทำให้เกิดความพึงพอใจในผลงานของตนเองและนำไปสู่เจตคติที่ดีต่อการวาดลายไทย กิจกรรมการฝึกวาดลายไทยโดยใช้สมาธิตามหลักกายานุปัสสนาจึงเป็นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านทักษะปฏิบัติและจิตพิสัยไปด้วยกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รูปแบบการสอนวาดลายไทยควรมีกิจกรรมที่หลากหลายกว่าในอดีต อาทิเช่น เปลี่ยนวิธีการใช้สื่อการสอน ผู้สอนอาจใช้สื่อมัลติมีเดียหรือภาพเคลื่อนไหวเข้ามาประกอบกับกิจกรรมการวาดลายไทย
2. ครูมีบทบาทสำคัญมากในการจัดกิจกรรม โดยลำดับขั้นตอนในการเรียนรู้ควรมีการเตรียมความพร้อมมาอย่างดี สามารถกระตุ้นความสนใจของนักเรียนอย่างต่อเนื่องและเข้าใจได้ทุกอย่างแท้จริง
3. นักเรียนมีภูมิหลังความรู้ที่ต่างกัน ดังนั้นรูปแบบกิจกรรมต้องเป็นกลางกับนักเรียนในทุกระดับ
4. การจัดชั้นเรียนในระหว่างการสอน ควรจัดให้ห้องโปร่งและอุณหภูมิพอดีกับนักเรียน
5. ผู้วิจัยจึงควรให้เวลากับผู้เรียนมากขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะและสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน
6. ผู้สอนควรสรุปการสอนอย่างสั้นๆแต่ครอบคลุมกับเนื้อหาที่ได้สอนไป โดยพูดให้ช้าและได้ใจความ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำรูปแบบนี้ไปทดลองใช้ให้เต็มรูปแบบมากขึ้น เช่น นำไปใช้สอนให้ครบเทอม
2. ควรมีการทดลองที่มีการนำการฝึกสมาธิมาเป็นส่วนสำคัญในการทดลองโดยตรงมากขึ้น อาจมีกิจกรรมที่นำผู้เรียนไปปฏิบัติงานเขียนในสถานที่จริง เช่น วัดหรือสถานที่ที่มีผลงานจิตรกรรมไทยโบราณอยู่
3. ควรมีการทดลองร่วม โดยเปรียบเทียบผลการทำงานกับการฝึกสมาธิวิธีอื่น
4. ควรกำหนดคะแนนการเข้าเรียนตรงต่อเวลาและการทำงานด้วย เพื่อสร้างระเบียบวินัยในการทำงาน
5. เพื่อความชัดเจนของผลการวิจัย ในการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไป ผู้สอนควรนำรูปแบบการสอนไปขยายเนื้อหาการทดลองให้กว้างขึ้น โดยแบ่งกลุ่มทดลองเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกให้ผู้เรียนได้ฝึกวาดลายไทยตามหลักกายานุปัสสนา ส่วนในกลุ่มที่สองให้ผู้เรียนฝึกนั่งสมาธิและปฏิบัติธรรมก่อนการทำงาน หลังจากนั้นก็ให้นำมาเปรียบเทียบกัน จะทำให้ผลการวิจัยในส่วนของผลสัมฤทธิ์จากสมาธิกับการเรียนรู้ชัดเจนยิ่งขึ้น
6. ควรมีการวิจัยการจัดกิจกรรมการสอนการวาดภาพลายไทย โดยใช้กิจกรรมการฝึกสมาธิด้วยหลักกายานุปัสสนาในช่วงวัยอื่น เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นให้เหมาะสมกับในช่วงพัฒนาการนั้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จักรกริศ์ สุขสวัสดิ์. (2556). บทบาทในอนาคตของครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้าน

ศิลปกรรม. *วารสารครุศาสตร์*, 8(2), 218 - 231

ชนิสรา อรรถจินดา. (2549). *วาดเก่งเรื่องกล้วยๆวาดด้วยสมองซีกขวา*. กรุงเทพมหานคร: ขวัญข้าว.

ชัยยศ ประไพพงษ์. (2553). *แนวทางการเรียนการสอน การเรียนรู้โดยใช้สมาธิเป็นฐาน*. สืบค้นจาก

http://www.myfirstbrain.com/teacher_view.aspx?ID=79705

นิพนธ์ ทวีกาญจน์. (2532). *ประวัติศาสตร์ศิลป์*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

พัชริน สงวนผลไพโรจน์. (2538). *การสำรวจสภาพและความต้องการของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับ*

ห้องปฏิบัติการทางศิลปะในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551ก). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทเอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักชั่นจำกัด
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551ข). *สมาธิสู่สุขภาพจิตและปัญญาหยั่งรู้และสมาธิแบบพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุง และขยายความ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เมธี ปิณฑานนท์. (2528). *การวางแผนอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์
- วิทย์ พินคินเงิน. (2547). *งานช่างเขียนของไทย*. กรุงเทพมหานคร: เมธีทีป.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2536). ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ. *วารสารครุศาสตร์*, 22(3), 1-13
- สุพิน บุญชูวงศ์. (2538). *หลักการสอน*. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเอกสารและตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- อนันต์ ชูโชติ. (2529). *ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะ เล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

ภาษาอังกฤษ

- Bloom, B.S. (1964). *Stability and change in human characteristics*. New York: John Wiley
- Devies, I. (1981). *Instructional Technique*. New York: McGraw-Hill
- Florence, S.S., & Dyke, P.V. (2006). *Art as Meditation: Ways to Peace and Awareness through Painting*. Retrieved from <http://www.susanflorence.com/articles/art-as-meditation.html>
- Lowenfeld, V., & Brittain, W.L. (1987). *Creative and mental growth*. (5th ed.). New York : Macmillan.
- Napoli, M., Krech, P.R., & Holley, L.C. (2005). Mindfulness Training for Elementary School Students: The Attention Academy. *Journal of Applied School Psychology*, 21 (1), 99 - 125.
- Su-Lien. (2010). *Buddhist meditation as art practice: art practice as Buddhist meditation*. (PH.D. Dissertation). Northumbria University.

